

FATİH GENÇ

EĞİTİM BİLİMLERİ

ÖĞRETİM İLKE VE

Yöntemleri

DERS
NOTLARI

Ücretsiz Videolara
ulaşmak için
QR Kodu Tara!

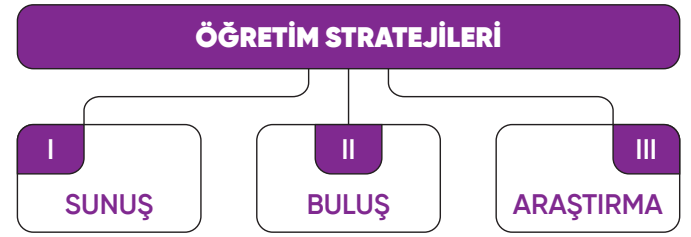
RETRO
Yayıncılık

Öğretim Stratejileri

Strateji, kelime anlamı olarak bir amaca ulaşmak için başvurulacak yolların tamamı olarak ifade edilebilir. Belirlenen strateji, dersin genel çerçevesini oluşturmayı, öğretmen ve öğrenci rollerini ortaya koymayı sağlar. Stratejiler yöntem, teknik ve materyal seçimine rehberlik ederler. Stratejinin belirlenmesinde ise temel ölçüt, dersin hedef düzeyidir.

Demirel tarafından oluşturulmuş olan hedef, strateji, yöntem ve teknik ilişkisini gösteren tablo şöyledir:

Hedef (Bilişsel Alan)	Strateji	Yöntem	Teknik
Bilgi	Sunuş	• Anlatma	• Gösteri • Beyin fırtınası
Kavrama	Buluş	• Tartışma • Örnek olay	• Soru-Cevap • Beyin fırtınası
Uygulama Analiz Sentez Değerlendirme	Araştırma	• Gösterip yaptırma • Problem çözme • Proje	• Benzetim • Drama • Rol oynama • İkili ve grup çalışması

I. SUNUŞ (ALİŞ) YOLUYLA ÖĞRETİM (AUSUBEL)

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde etkinliklerin merkezinde öğretmen yer alır. Öğretmen öğrencilere bilgiyi sağlayan, kavramları genellemelerini sunan ve açıklayıcı örnekler veren konumundadır. Ausubel'e göre öğrencilerin bilgileri yaşama transfer edebilmesi için anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmeleri gerekir. Bundan dolayı sunuş sürecinde öğretmenler bilgileri çok dikkatli bir şekilde düzenlemeli ve öğrencileri alabileceği şekilde hazırlamalıdır. Bu doğrultuda sunuş yoluyla öğretim stratejisini etkili şekilde kullanabilmeleri için öğretmenlerin şunları dikkate almaları gerekir:

- Öğretmen ve öğrenciler arasında yoğun bir etkileşim kurulmalıdır. Öğretmenler soru - cevap yoluyla öğrencilerden sürekli geri bildirim almalıdır.
- Görsel uyarıcılar ve örneklerle sunuş desteklenmelidir.
- Tümdengelim yolu kullanılmalı, bilgiler genelden özele doğru aktarılmalıdır.
- Konular aşamalı şekilde adım adım düzenlenmelidir.

ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Anlatım

Anlatım Teknikleri

- Formal anlatım
- İnfomal anlatım
- Konferans
- Brifing
- Demeç
- Söylev

Örnek Olay İncelemesi

Gösterip Yaptırma

Problem Çözme

Bireysel Çalışma

Tartışma

Tartışma Teknikleri

- Büyük grup tartışması
- Küçük grup tartışmaları

Proje

Öğretim Yöntemleri

Bu teknik uygulanırken şu noktalara dikkat edilmelidir:

- Tartışmayı yönetecek bir lider belirlenmelidir. Burada lider öğretmen olabileceği gibi yeterli bilgiye sahip bir öğrenci de görevlendirilebilir.
- Öğrencilerin birbirlerini rahatlıkla görebilecekleri bir oturma düzeni oluşturulmalıdır.
- Belirlenen zaman süresince önceden belirlenmiş konu ile ilgili tartışma yapılmalıdır.
- Tartışma sonucunda ortaya çıkan görüşlerin rapor hâline getirilmesi faydalı olur.

NOT

Öğrenci mevcudunun az olduğu sınıflarda büyük grup tartışması, fazla olduğu sınıflarda ise küçük grup tartışmaları daha etkili sonuç verir.

2. Küçük Grup Tartışma Teknikleri

Öğrencilerin tartışmaya katılımını artırmak amacıyla sınıfın küçük gruplara bölünmesi ile uygulanır. Bu teknik uygulanırken farklı gruplarda çok sayıda öğrenci yer aldığı için yüksek katılım sağlanmış olur. Büyük grup tartışması ile kıyaslandığında bu tekniğin daha çok öğrenci katılımı sağladığı yorumu yapılabilir.

Küçük grup tartışma tekniklerinin kullanılması öğrencilerde üst düzey düşünmenin, iletişim becerilerinin, liderlik yeteneğinin ve tartışma yeteneğinin geliştirilmesini sağlar. Ancak bu tekniğin etkili şekilde kullanılabilmesi için sınıftaki öğrenci sayısının küçük gruplar oluşturabilecek şekilde fazla olması gerekir.

Alan yazında yer alan küçük grup tartışma teknikleri şunlardır:

Küçük Grup Tartışma Teknikleri

a	Panel	b	Sempozyum	c	Forum
d	Münazara	e	Çember	f	Zıt Panel
g	Kollegyum	h	Açık Oturum	i	Seminer
j	Vızıltı Grupları	k	Workshop	l	Akvaryum
n	Fikir Taraması	n	Rulman	o	Kartopu (Piramit)
		p	Düşün-Eşleş-Paylaş		

a. Panel

Bir başkan ve sayıları 4 - 6 arasında değişen katılımcılar, belirlenen bir konunun farklı boyutlarını kendi aralarında tartışırlar. Bu sırada sınıftaki diğer öğrenciler tartışmayı izleyerek konuyla ilgili bilgi edinir. Panelde tartışma çok da resmî olmayan bir ortamda samimi bir havada gerçekleştirilir.

Katılımcılar toplumdaki konusundaki uzmanlaşmış bazı kişiler olabileceği gibi sınıftaki öğrencilerden seçilebilir. Katılımcı olarak seçilen öğrenci, tartışma konusu ile ilgili çalışmalar yaparak yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Panel grubu tartışmaya ara verdiğinde ya da tartışmayı sonlandırdığında dinleyicilerin bu gruba soru sorması sağlanabilir.

NOT

Örnek olay yöntemi uygulanırken sınıfa getirilecek problem durumunun bazı özelliklere sahip olması son derece önemlidir. Problem durumu her şeyden önce dersin kazanımlarına uygun şekilde belirlenmelidir. Diğer yandan bu sorun durumunun yaşamda yeri olan bir olay barındırması, yöntemin karakteristik özellikleri açısından bir gerekliliktir. Ayrıca tek ve bariz bir çözüm yolu olan sorun durumları sınıfa getirilmemelidir. Çünkü bu yöntemde öğrencilerden alternatif çözümler üretmeleri beklenir.

Bütün sınıfın katılımı ile yapılacak örnek olay incelenmesinde şu adımlar takip edilmelidir:

Örnek olay yazılı, görsel ya da sözlü olarak öğrencilere sunulur.

Varsa olaya ilişkin anlaşılmayan noktalar öğrencilere açıklanır.

Öğrencilerin alternatif çözümler üretebilmeleri için öğretmen yönlendirici sorular sorar. (Siz olsaydınız ne yapardınız?)

Öğrenciler olaydaki sorunun çözümüne ilişkin alternatif çözümler üretirler.

Öğrenciler ürettikleri çözüm önerilerine göre örnek olayı yeniden yazarlar.

NOT

Örnek olay ya da olaylar, sınıftaki tüm öğrencilerin katılımı ile çözülmeye çalışılacağı gibi sınıf, küçük gruplara ayrılarak da çözümler üretilebilir.

Yöntemin Özellikleri

- Öğrenciyi merkeze alan bir etkinliktir.
- Görerek, işiterek ve söyleyerek öğrenme temellidir.
- Öğrenciler öğrendikleri bilgi ve becerileri gerçek bir durumda kullanma imkânı bulurlar.
- Problem çözme, analiz edip sonuca ulaşmayı, olaylar arasında neden sonuç ilişkileri kurmayı, yaratıcı düşünmeyi ve eleştirel bakış açısını geliştirir.
- Toplumsal olaylara duyarlılık kazandırır ve empatik düşünmeyi geliştirir.
- Derse katılımı artırır, sosyalleşme ve iletişim becerilerini geliştirir.

IV. GÖSTERİP YAPTIRMA (ÖRNEĞİNİ GÖSTEREREK YAPTIRMA)

Gösterip yaptırma daha çok uygulama düzeyindeki veya psikomotor davranışların kazandırılmasında etkilidir. Bu yöntem, bir işlemin uygulanmasının, bir sürecin işleyişinin, bir araç gerecin çalıştırılmasının önce açıklanarak gösterildiği, sonrasında ise öğrenciyi yaptırılarak öğrenmenin gerçekleştirildiği bir öğretim etkinliğidir. Diğer bir deyişle bu yöntem iki aşamadan meydana gelir. Birinci aşamada öğretici, ikinci aşamada ise öğrenci aktiftir.

Kullanılacak materyaller ve ortam öğretmen tarafından etkinlik öncesinde hazırlanmalıdır. Tüm öğrencilerin gösterimi rahatlıkla izleyebilecekleri bir oturma düzeni oluşturulmalıdır. Yöntem uygulanırken kazandırılmak istenen beceriler ilk önce öğretmen tarafından gösterilerek açıklanmalıdır. Beceri küçük adımlar ilkesine uygun şekilde adım adım gösterilmelidir. Ardından

Öğretim tekniği, öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi ya da öğretim hedeflerine ulaşmak için seçilen yöntemin uygulanmasında başvurulan yardımcı yol olarak tanımlanabilir.

I. BEYİN (BULUŞ) FIRTINASI

Öğrencilerin hayal gücünü kullanmalarını ve yaratıcılıklarını bir sorunun çözümü için işe koşmalarını sağlayan bir öğretim tekniğidir. Bu teknikte bir grup kişiden belirlenen problemin çözümüne ilişkin kısa sürede çok sayıda yaratıcı fikrin toplanması amaçlanır.

Tekniğin Kullanımı

- Fikir üretilmesi istenen konu ya da sorunun ne olduğu belirlenmeli ve bunlar görülebilecek bir yere yazılmalıdır.
- Esnek olacak şekilde bir süre sınırı belirlenmelidir.
- Öğrenciler görüş üretmesi için cesaretlendirilmeli ve tüm görüşler hiçbir yönlendirme ya da eleştiriye tabi tutulmadan olduğu gibi not edilmelidir.
- Fikir toplama işlemi sona erdikten sonra toplanan tüm fikirler sınıfça değerlendirilmelidir.
- Sonuca ulaşıp ulaşılmadığına göre tartışmalara devam edilip edilme-yeceğine karar verilmelidir.

NOT

Beyin fırtınası tekniği uygulanırken eleştiri kapı dışına çıkarılmalı yani fikirlerin söylendiği sırada eleştiri ve yönlendirme yapılmamalıdır. Fikir toplama aşamasında üretilen fikirlerin niteliğinden çok niceliği önemsenmelidir.

Beyin fırtınası uygulaması yapılırken öğrencilerin yaratıcılıklarını olumsuz yönde etkileyebilecek tüm unsurlar ortadan kaldırılmalıdır. Bundan dolayı etkinliğe rahat ve neşeli bir ortamda başlanmalı, ortamda sınıf dışından yabancı bir kişinin bulunması engellenmeli, süreç video ya da ses kaydı ile kayıt altına alınmamalıdır.

Tekniğin Özellikleri

- Öğrenciyi merkeze alan bir uygulamadır.
- Bir problem çözme yoludur.
- Hayal gücüne dayalı yaratıcı görüşlerin üretilmesini sağlar.
- Öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanır ve sosyalleşmeye katkı sağlar.

II. İSTASYON

İstasyon, sınıftaki tüm öğrencilerin her aşamaya katkı sağlaması ile bir önceki grubun yarım bıraktığı bir işi ileri götürmeyi öğreten öğrenci merkezli öğretim tekniğidir. Bu şekilde etkinlik sonucunda tüm öğrencilerin ortak ürün ortaya koymaları ve başlanmış bir işi devam ettirebilmeyi öğrenmeleri sağlanmış olur.

XXI. ARGÜMANTASYON (DAYANIKLANDIRMA)

Bir bilgi, görüş ya da hipotezi desteklemek amacıyla kanıtlar sunmaktır. Öğrenciler araştırma yoluyla kanıtlar toplar ve mantıksal bir düzen ile bunları sunar. Argümantasyon tekniği özellikle problem çözme, proje, tartışma, deneysel çalışma ve araştırmalarda öğrenciler tarafından işe koşulur.

XXII. 5N1K

Bir problem ya da olayı incelerken veri toplamayı sağlar. İncelenen probleme ya da olaya ilişkin aşağıda belirtilen soruların öğrenciler tarafından yöneltilmesiyle uygulanır.

XXIII. ÖĞRENME HALKASI

Öğrenme halkası, öğrencilerin kendiliğinden bilgiyi oluşturması yoluyla öğrenmenin gerçekleştiğini söyleyen ve yapılandırmacılığa dayanan bir öğrenme yoludur. Bu öğrenme etkinliği öğrencinin bilimi tanımasını, içeriğini anlamasını ve bilimsel süreçleri uygulamasını sağlama açısından önemli bir uygulamadır.

Öğrenme halkası uygulaması, keşif, kavram tanıtımı ve kavram uygulama olmak üzere üç aşamadan oluşan bir keşif yoluyla öğrenme sürecinden oluşmaktadır. Bu aşamalar şu şekilde açıklanabilir:

Keşif Aşaması

Bu aşamada öğrenciler yeni bir durumu kendi eylemleri ve reaksiyonları yoluyla algılamaya çalışırlar. Öğrenciler öğretmen rehberliğinde çeşitli materyalleri ve yeni fikirleri araştırırlar. Keşif aşamasında öğrenciler sadece gözlem, doğayla etkileşime girme ve deney becerilerini becerilerine değil, aynı zamanda hipotez kurma ve test etme becerilerini de işe koşarlar.

Kavram Tanıtımı Aşaması

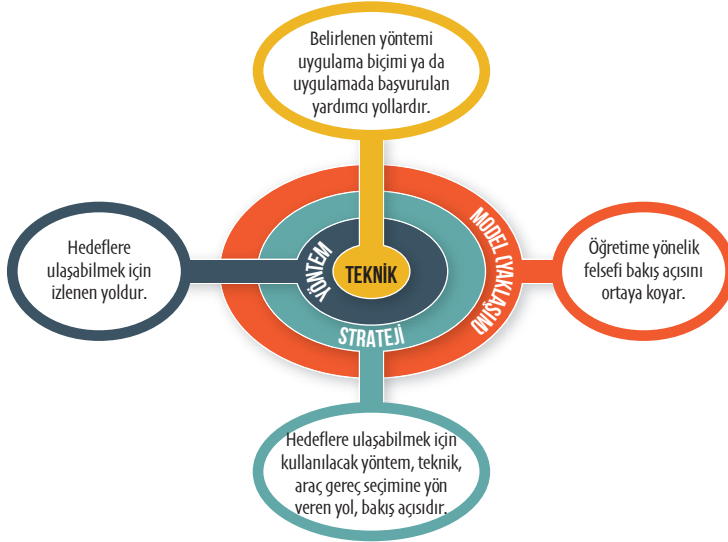
Bu aşamada öğrencilerin keşif esnasında keşfettikleri ve inceledikleri örneklerle ilgili terimlerin açıklamalarına ve genellemelerine ulaşılır. Bu gibi terimler öğretmen tarafından, kitap ya da bir film tarafından sunulabilir. Bu aşama keşiften sonra gelir ve keşif etkinliğinde keşfedilen örneklerle, modellerle kavramlar arasında direkt olarak bağlantılar kurulur. Öğretmenler bu aşamada çeşitli sunumlardan, kitaplardan ve video filmlerden yararlanabilir.

Kavram Uygulama Aşaması

Öğrenciler bir önceki aşamada edindikleri yeni terimi ya da kavramı yeni durumlar ve örnekler üzerinde uygulamaya çalışırlar. Bu şekilde öğrenilen bilgiler transfer edilerek uygulamaya dönüştürülmüş olur.

Modeller, bireyin istendik şekilde biçime sokulabilmesi için öne sürülmüş genel, felsefi yaklaşımlardır. Dolayısıyla benimsenen modelin öğrenme - öğretme sürecinde ön plana çıkarılacak anlayışı ifade ettiği söylenebilir.

Belirlenen model stratejiye, yöneme ve tekniğe karar vermede de önemli bir unsurdur. Bu ilişkiyi şu şekilde görselleştirebiliriz:

I. OKULDA ÖĞRENME MODELİ (CARROLL)

Bu model öğrenme ortamında hızlı ve yavaş öğrenen öğrencilerinin bulunduğu görüşü üzerine temellendirilmiştir. Bu modeli açıklamada "zaman" önemli bir değişkendir. Modele göre; öğrenciye ihtiyaç duyduğu kadar zaman verildiğine herkes istenilen öğrenme seviyesine ulaşabilir. Carroll'a

göre bireyin öğrenme düzeyi, onun öğrenmede etkin olarak geçirdiği zamanın öğrenmek için ihtiyaç duyduğu zamana oranıyla ifade edilebilir. Okulda öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin dikkate alması gereken değişkenler ise şunlardır:

Öğrenciden Kaynaklı Faktörler	<ul style="list-style-type: none"> Yetenek <p>Öğrencinin bir öğrenme birimini öğrenmek için ihtiyaç duyduğu zamandır. Öğrenciler öğrenme süreleri bakımından farklı yeteneklere sahip olabilir.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Öğretimden Yararlanma Yeteneği <p>Bir öğrencinin yeni bir bilgiyi öğrenmek için gereken ön koşul öğrenmelere sahip olma düzeyidir. Diğer bir deyişle öğrenme için gerekli bilişsel giriş davranışlarını ifade eder.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Sabır (Sebat) <p>Öğrencinin istekli olarak öğrenmeye harcadığı zamandır. Diğer bir deyişle öğrenmeye güdülenmişlik düzeyini yani duyuşsal giriş davranışlarını ifade eder.</p>
Öğretmenden Kaynaklı Faktörler	<ul style="list-style-type: none"> Fırsat <p>Okul ve öğretmenlerin öğrenciye onun ihtiyaç duyduğu öğrenme zamanına uygun şekilde öğretim hizmetini sunmasını ifade eder.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Öğretimin Niteliği <p>Eğer öğretim ek zaman gerektirmeyecek şekilde gerçekleştirilmişse niteliği yüksektir. Ancak okul dışında ek zaman gerektiriyorsa niteliği düşüktür. Okulda öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretmenler nitelikli bir öğretim gerçekleştirmelidir.</p>

XIII. İŞ BİRLİĞİNE DAYALI (KUBAŞIK - KOOPERATİF) ÖĞRENME

İş birliğine dayalı öğretim, sınıf ortamında öğrencilerin küçük heterojen gruplarda ortak bir amaç doğrultusunda akademik bir konuda birbirlerinin öğrenmelerine yardımcı oldukları öğrenme yaklaşımıdır.

Bu yaklaşımın benimsendiği öğrenme süreçlerinde öğretmen sınıfı 4-6 kişilik gruplara ayırır. Gruplar heterojen olmalı yani farklı özellikteki öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşmalıdır. Her gruba üzerinde çalışacakları eğitsel bir problem ya da görev verir. Öğrenciler yardım ederek birbirlerini öğrenmeye yönlendirirler. Öğretmen ise iş birlikli öğrenme sürecinde grupları gözlemler, çalışmalarına rehberlik eder ve performansa göre not verir.

İş birlikli öğrenmeyle;

- Öğrenciler rekabetin önemsendiği ve bireyselliğin ön planda olduğu yaklaşımlara göre daha yüksek akademik başarı göstermektedir.
- Öğrenciler arasındaki karşılıklı sosyal ilişkiler daha iyi şekilde kurulmaktadır.
- Öğrencilerde derslere yönelik daha olumlu tutumlar gelişmektedir.

Öğrenme - öğretme sürecinde gerçekleştirilen her grup çalışması iş birlikli öğrenme kapsamında ele alınamaz. Bir grup çalışmasının iş birlikli öğrenme olabilmesi için belirli şartlara sahip olması gerekir. Bunlar:

Heterojen Gruplar: Gruplar farklı özellikteki öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşturulmalıdır. Gruptaki öğrenciler başarı, yetenek, ilgi ve cinsiyet gibi özellikler bakımından birbirlerinden farklı olmalıdır.

Olumlu Bağlılık: Gruptaki her birey, gruptaki diğerlerinin de öğrenmesinden sorumlu olduklarının bilincinde olmalıdır. Gruptaki öğrenciler başarı için birbirlerine muhtaç olduklarını bilmelidir. “Birimiz hepimiz, hepimiz bizim için” sözü olumlu bağlılığı ortaya koymaktadır.

Yüz Yüze Destekleyici Etkileşim: Öğrenmenin daha etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi için gruptaki öğrenciler birbirlerini cesaretlendirmeli, desteklemeli, yardım etmeli ve hatta birbirlerini pekiştirmelidir.

Grup Ödülü: İş birlikli öğrenme sürecinin sonunda elde edilecek ödül ve başarı gruba ait olmalıdır. Bu şekilde öğrenciler başarılı olmalarının grup başarısına bağlı olduğuna inanacaklardır.

Eşit Başarı Fırsatı: Gruptaki her öğrenciye yapabilecekleri ölçüsünde bir sorumluluk verilmeli ve gruba katkı getirmesi sağlanmalıdır.

Sosyal Beceriler: Öğrencilerin sadece ders konularını öğrenmeleri değil liderlik, başkalarına güven, empati kurma, uzlaşma ve etkili iletişim becerilerini geliştirmeleri de sağlanmalıdır.

Bireysel Değerlendirilebilirlik: Gruptaki öğrencilerin bireysel başarıları değerlendirilerek grup başarısı belirlenmelidir. Diğer bir deyişle grup başarısı tek tek bireylerin başarılarına bağlı kılınmalıdır.

Grup Sürecinin Değerlendirilmesi: İş birlikli öğrenme sürecinde grubun çalışması ve bu gruptaki rollerin yerine getirilip getirilmediği değerlendirilmelidir. Eğer rollerini yerine getiremeyenler varsa bunlarda değişiklik yapılmalıdır.

ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Dikkat Stratejisi

Birey için gerekli olan bilginin kısa süreli belleğe geçişini sağlayan en önemli süreç, dikkattir. Bu nedenle öğretimde yerine getirilmesi gereken ilk işlevin dikkat olduğu söylenebilir.

Tekrar (Yineleme) Stratejisi

Öğrencilerin önemli gördükleri yerleri belirleyerek seçmelerini ve zihinsel tekrar yoluyla kalıcı duruma getirmelerini sağlayan stratejidir.

Gruplandırma Stratejiler

Kısa süreli bellekte bilgi depolamayı artıran stratejilerden biri de gruplandırma stratejileridir. Kategorilere ayırma, anahtar sözcükler kullanma, başlıklara ve alt başlıklara ayırma etkinlikleri gruplandırma stratejisi örneğidir.

Anlamlandırmayı Artıran Stratejiler

Ekleme

Bilgilerin anlamlılığını artırmak üzere, bilgi bütünüün parçaları arasındaki bağlantıları ve çağrışım sayısını artırma sürecidir. Yeni bilginin uzun süreli bellekte hâlihazırda var olan eski bilgi ile ilişkilendirilmesi, yeni bilgiye anlam verme ve anlamı genişletmedir.

Örgütme

Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla kullanılan örgütme stratejileri belli bir metinde verilen değişik örnekler arasında ortak özellikleri bir araya getirerek gruplandırmak, verilen sözcükleri anlamlarına göre belli bir sıraya koymak ve karmaşık bilgileri yeniden düzenlemek amacıyla işe koşulur. Kavram haritası, çizelge, tablo - matrisler vb. görseller örgütlemeyi sağlar.

Yürütücü Biliş (Anlamayı İzleme) Stratejileri

Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini denetlemeyi temele alır. Bu stratejiler, öğrencilerin kendi öğrenme özelliklerini ortaya çıkarıp düzenlemesine, uygulamasına ve değerlendirmesine yardım eder.

Duyuşsal Stratejiler (Güdüleme Stratejileri)

Öğrenmede duygusal ve güdysel etmenlerden oluşan engelleri ortadan kaldırmak için kullanılan duyuşsal stratejiler dikkat sürecinde istenmeyen kesitleri en aza indirerek dikkati sürdürmede güdysel koşulların artırılması ile ilgilidir.